

دوره ۷ - شماره ۲۲ - زمستان ۱۴۰۳

- تحلیلی بر اصول اساسی حاکم بر ضمانتنامه‌های عندالمطالبه در حقوق تجارت بین‌الملل با نگاهی به لایحه تجارت
همایون مافی، مهدی فلاح خاریکی
- تابعیت مضاعف در حقوق ایران و انگلستان
رضا حسین گندم کار، حسام الدین ترکمن، شهرروز دربندی
- شرایط پرداخت نفقه و ضمانت‌های حقوقی و کیفری استتکاف از پرداخت نفقه در فرانسه و ترکیه
آرش کامرانلو، سبحان طیبی
- مسئولیت مدنی دولت در قبال اطاله دادرسی
ابوالفتح خالقی، فاطمه خدابنده
- تحلیل حقوقی شرط دوره توقف در معاهدات سرمایه‌گذاری خارجی
مجتبی اصغریان، محدثه احمدآبادی، محمدرضا افشاری
- نقش قوه قضاییه در پیوند امنیت قضایی و امنیت اقتصادی
محمود حبیبی تبار، امیر اسماعیلی
- اصل عدم قطع؛ اصلی بنیادین در تحدید حدود مناطق دریایی
محسن بهجتی
- جستاری در توجیحات فایده‌گرایانه معاصر از مجازات؛ از بازدارندگی عام تا پیشگیری عام
محمدمهدی صادقی
- اجرای تعهدات متوفی در حقوق ایران و فرانسه
یونس باقری
- اصالت اختیار زنان در رابطه با زناشوئی و طلاق در حقوق ایران باستان
محمدمهدی داور، سعیده تسلیمی
- بررسی انتقادی صلاحیت اضافی محاکم کیفری اختصاصی در مواجهه با همکاری مجرمانه
سیدمحمد خضری
- شرایط ناعادلانه در مقررات قراردادهای مصرف کننده ۱۹۹۹ میلادی انگلستان
امیرمحمد ماهرخ
- تحلیلی بر جایگاه اجازه نامه مقام معظم رهبری مبنی بر توسعه صلاحیت سازمان قضایی نیروهای مسلح در نظام حقوقی ایران
محمد خورشیدی اطهر
- جستاری در علل ظهور عمل گرایي در سیاست کیفری جرائم اقتصادی
رستم علی اکبری، آرزو چراغی، ارسلان مرادی
- حق خروج از کشور طفل توسط مادر چالشی در رویه قضایی ایران (با تأکید بر دادنامه صادره شعبه یازدهم دادگاه تجدیدنظر استان مازندران)
محمدسعید حسینی، شایسته صالحی، ناهید قاسمی، محسن مهدیزاده
- مسئولیت مدنی تورهای زیارتی در برابر خسارات وارده به زائران
علیرضا شمشیری، پریسا رضوان
- جرائم ارتكابی علیه میراث فرهنگی در حقوق ایران و ایالات متحده آمریکا
وحید کیومرثی، مسعود مصطفی‌پور
- تحلیل فقهی و حقوقی مسئولیت مأموران آتش نشانی در نظام حقوقی ایران و انگلستان
مجید کیانی‌راد
- مسیرهای پر چالش پیش روی آینده حقوق هوش مصنوعی
بهرخ گنجی، محمد غریب شاه
- آثار بیع خیاری در حقوق ایران و فرانسه
اردشیر امجدی گلپایگانی
- تدابیر پیشگیری از فساد مالی در نظام بانکی ایران: آسیب‌شناسی و راهکارهای بهبود در دو حوزه کنشی و واکنشی
سیدبهمن اکبری
- ضرورت های قرارداد در حقوق تجارت الکترونیک ایران
محسن فلاح، خاطره دروگر لیچاهی
- تحلیلی بر سیاست کیفری حبس گرای سخت گیرانه و سهل گیرانه در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح
یاسر شاکری
- حقوق بشر، پراگماتیسم و محدودیت های نظریه اخلاقی: مروری بر حقوق بشر به مثابه سیاست و بتوارگی
سهیل گلچین

Measures to Prevent Financial Corruption in the Iranian Banking System: Pathology and Improvement Strategies in Two Proactive and Reactive Areas

تدابیر پیشگیری از فساد مالی در نظام بانکی ایران: آسیب‌شناسی و راهکارهای بهبود در دو حوزه کنشی و واکنشی

Sayyed Bahman Akbari

Master of Criminal Law and Criminology, Tabnak University, Lamerd, Iran

سیدبهن اکبری
کارشناس ارشد حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه تابناک، لامرد، ایران
akbrybhmn031@gmail.com

Abstract

This study examines measures to prevent financial corruption in the banking system and aims to identify and analyze effective approaches to reduce and control financial corruption. To achieve this goal, analytical and descriptive methods have been used. Data have been collected through a review of existing literature, relevant laws and regulations, and an analysis of current practices in the banking system. The results show that financial corruption in the banking system requires multifaceted approaches due to its complex nature and the possibility of concealment. Two types of prevention, namely proactive prevention (including strengthening transparency, professional ethics, and supporting reporters) and situational prevention (including correct customer acceptance procedures and the use of information technology) have been identified as effective tools. Also, legislative response measures should be designed to effectively combat financial corruption. Ultimately, by implementing the proposed measures, including strengthening education and awareness, establishing support mechanisms, and developing information technology, financial corruption in the banking system can be effectively prevented and public trust in this system can be strengthened. These measures will not only help reduce corruption but will also lead to improved performance and transparency of the banking system.

Keywords: Financial Corruption, banking System, Proactive Prevention, Situational Prevention, Transparency.

چکیده

این پژوهش به بررسی تدابیر پیشگیری از فساد مالی در نظام بانکی می‌پردازد و هدف آن‌شناسایی و تحلیل رویکردهای مؤثر در کاهش و کنترل فساد مالی است. برای دستیابی به این هدف، از روش‌های تحلیلی و توصیفی استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که فساد مالی در نظام بانکی به دلیل ماهیت پیچیده و امکان اختفای آن، نیازمند رویکردهای چندجانبه است. دو نوع پیشگیری، یعنی پیشگیری کنشی (شامل تقویت شفافیت، اخلاق حرفه‌ای و حمایت از گزارش‌دهندگان) و پیشگیری وضعی (شامل رویه‌های صحیح پذیرش مشتریان و استفاده از فناوری اطلاعات) به عنوان ابزارهای مؤثر شناسایی شده‌اند. همچنین، تدابیر واکنشی در قانونگذاری نیز باید به گونه‌ای طراحی شوند که به طور مؤثر با فساد مالی مقابله کنند. در نهایت با اجرای تدابیر پیشنهادی، از جمله تقویت آموزش و آگاهی، ایجاد سازوکارهای حمایتی و توسعه فناوری اطلاعات می‌توان به طور مؤثری از فساد مالی در نظام بانکی پیشگیری کرد و اعتماد عمومی به این نظام را تقویت نمود. این اقدامات نه تنها به کاهش فساد کمک می‌کند، بلکه به بهبود عملکرد و شفافیت نظام بانکی نیز منجر خواهد شد.

واژگان کلیدی: فساد مالی، نظام بانکی، پیشگیری کنشی، پیشگیری وضعی، شفافیت.

Received: 2024/11/17 - Review: 2025/01/23 - Accepted: 2025/02/07

دربافت مقاله: ۸۷/۱۸/۳۴-۱۴۰۳/۰۴/۰۴ - بازنگری مقاله: ۸۷/۱۸/۳۴-۱۴۰۳/۰۴/۰۴ - پذیرش مقاله: ۸۷/۱۸/۳۴-۱۴۰۳/۰۴/۰۴

<p>ارجاع: اکبری، سیدبهمن؛ (۱۴۰۳)، تدابیر پیشگیری از فساد مالی در نظام بانکی ایران: آسیب‌شناسی و راهکارهای بهبود در دو حوزه کنشی و واکنشی، تمدن حقوقی، شماره ۲۲.</p>
<p>Copyrights: Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.</p> <p>CC BY-NC-SA</p>

مقدمه

بانک در حال حاضر، یک نهاد و سازمان اقتصادی و مالی بااهمیت و حساسیت بالا محسوب می‌گردد که عدم وجود نظامات نظارتی مؤثر می‌تواند بستر سوءاستفاده و تخلفات گسترده‌ای را در آن فراهم آورد که عواقب اجتماعی و سیاسی زیادی در سطح اجتماعی به بار می‌آورد و چه بسا نه فقط کار نظام بانکی و اقتصادی یک کشور، بلکه تمام نظام مالی دنیا را هم تحت تأثیر قرار دهد. به خاطر پیچیدگی ساختار و عملیات بانکی و اعتباری مختلف این نهاد اقتصادی می‌تواند در عین در نظر گرفتن به‌عنوان ستون اقتصاد کشور، زمینه ساز بروز انواع جرایمی مثل اختلاس، خیانت در امانت، صدور چک بلامحل، جرائم سازمان یافته مالی، جرائم خاص مدیران و کارگزاران و انواع جرائم اولیه و ثانویه دیگر شود، بنابراین بدیهی است استقرار یک نظام حقوقی منسجم و دقیق در راستای پیشگیری و مجازات این جرائم اجتناب‌ناپذیر است. قطعاً وقوع جرم و اعمال مجازات، هر دو هزینه‌های سنگینی را بر جامعه وارد می‌سازند. اصولاً اگر سازمان‌ها و نهادهای پولی و مالی و به ویژه بانک‌ها از طریق وضع مقررات حقوقی و رویه‌های تجاری خصوصی مطلوب، از امکان تحقق جرائم مربوط جلوگیری نمایند، مقصود با کم‌ترین هزینه به دست خواهد آمد. ولی از آن‌جا که هیچ‌گاه جلوگیری صد درصد از جرم امکان‌پذیر نیست، تعریف سازوکارهای مؤثر کیفری جهت برخورد با این تخلفات همواره باید در دستور کار مقامات ذیربط قرار بگیرد.

یکی از اولویت‌های خاص نسبت به مجازات و ضمانت‌های اجرایی، پیشگیری از جرم است و در چهارچوب بانکداری این مهم هم پررنگ‌تر است، به این دلیل که در نظام بانکی پیشگیری از فساد مالی ضمن آن که نسبت به مجازات آن‌ها هزینه کمتری را در بر می‌گیرد، تأثیرگذاری بیشتری هم دارد، به صورتی که بعد از بروز جرائم بانکی، نمی‌توان با مجازات عاملین آن‌ها قسمت عمده‌ای از مضرات و صدمات به وجود آمده از طریق جرم را جبران نموده، همچنین ابزارهای پیشگیری، مجموعه‌ای از بازدهی‌های اقتصادی و مالی را هم به همراه خواهد آورد.

فساد مالی در نظام بانکی ایران به‌عنوان یک چالش جدی و پیچیده، تأثیرات منفی عمیقی بر اقتصاد کشور و اعتماد عمومی به نظام مالی دارد. این فسادها، که به اشکال مختلفی از جمله کلاهبرداری، اختلاس و پولشویی بروز می‌کنند، نه تنها موجب کاهش سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی می‌شوند، بلکه به تضعیف ساختارهای قانونی و نظارتی نیز منجر می‌گردند. در شرایط کنونی اقتصادی و اجتماعی ایران، شناسایی و تحلیل چالش‌های موجود در این زمینه و ارائه تدابیر مؤثر برای پیشگیری و مقابله با فساد مالی در نظام بانکی ضروری به نظر می‌رسد.

تدابیر پیشگیری از فساد مالی به دو دسته کنشی^۱ و واکنشی^۲ تقسیم می‌شوند. هریک از این دو حوزه ویژگی‌ها و خصوصیات خاص خود را دارند و برای دستیابی به نتایج مطلوب، لازم است که به صورت همزمان و هماهنگ اجرا شوند. در این راستا، پرسش‌های کلیدی مطرح می‌شود: چه عواملی موجب بروز فساد مالی در نظام بانکی ایران می‌شوند و چه تدابیری را می‌توان برای کاهش این فسادها اتخاذ کرد؟ همچنین، چگونه می‌توان از طریق تدابیر کنشی و تدابیر واکنشی، به بهبود وضعیت موجود و تقویت نظام بانکی کمک کرد؟ پاسخ به این پرسش‌ها می‌تواند به شناسایی راهکارهای مؤثر در مبارزه با فساد مالی و ارتقاء سلامت نظام بانکی ایران منجر شود. بنابراین، این پژوهش که با روش توصیفی و تحلیلی صورت پذیرفته است به بررسی ابعاد مختلف فساد مالی در نظام بانکی ایران و تحلیل چالش‌های موجود در این زمینه می‌پردازد و تلاش می‌کند تا با ارائه راهکارهای عملی، به بهبود وضعیت نظام بانکی و افزایش اعتماد عمومی کمک کند. در نهایت، آسیب‌شناسی دقیق تدابیر پیشگیرانه و تدابیر واکنشی موجود، می‌تواند

۱- از ارتکاب.

۲- از ارتکاب.

به‌شناسایی نقاط ضعف و قوت در نظام بانکی و ارائه راهکارهای بهبود مؤثر منجر شود.

۱- تدابیر پیشگیری کنشی از فساد مالی بانکی

پاسخ‌های کنشی، اقدامات انفعالی سیاست‌جنایی را در بر می‌گیرد که شامل پاسخ‌های پیشگیرانه در مواجهه با فساد مالی در نظام بانکی می‌باشد. پاسخ‌های کنشی، مبتنی بر راهکارها و چاره‌اندیشی‌های غیرسرکوبگر و اصلاحی بوده و حیظه عمل آن، وضعیت ماقبل از بزهکاری را نیز در بر می‌گیرد. «انریکو فری» به ضرورت استفاده از تدابیر پیشگیری غیرقهرآمیز و اجتماعی در مقابله با جرم اشاره کرده و بر اهمیت برنامه‌های پیشگیری اجتماعی تأکید می‌کند (معظمی، ۱۳۸۶، ۸۹).

پیشگیری اجتماعی شامل اقداماتی است که به حذف یا کاهش عوامل جرم‌زا و مدیریت محیط‌های اجتماعی و فیزیکی می‌پردازد تا بزهکاری کنترل شود. این نوع پیشگیری به‌شناسایی عوامل جرم‌زا و سامان‌دهی اقداماتی برای محدود کردن آثار آن‌ها می‌پردازد. پیشگیری اجتماعی به دو نوع تقسیم می‌شود: اول- پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار. هدف این نوع پیشگیری خنثی‌سازی عوامل جرم‌زا در محیط عمومی و اجتماعی است. دوم- پیشگیری اجتماعی رشد‌مدار. این نوع پیشگیری به‌شناسایی عوامل خطر و تقویت عوامل حمایتی برای جلوگیری از ارتکاب جرم می‌پردازد. پیشگیری اجتماعی با استفاده از تربیت، آموزش و تشویق تلاش می‌کند تا اصول اخلاقی را به افراد منتقل کند و آن‌ها را به جامعه‌پذیری تشویق نماید. در نهایت، این رویکرد به بررسی ریشه‌های جرم و ارائه راهکارهایی برای حل چالش‌های ناشی از رفتار مجرمانه می‌پردازد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۸، ۱۲۷۲).

۱-۱- مفهوم پیشگیری اجتماعی از فساد در نظام بانکی

امروزه به‌منظور مقابله با جرم، علاوه بر اقدامات کیفری، از تدابیر غیرکیفری نیز استفاده می‌شود. پیشگیری اجتماعی به‌دنبال ایجاد خودکنترلی در افراد از طریق آموزش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و ایمن‌سازی فضای اجتماعی است. این نوع پیشگیری برخلاف پیشگیری وضعی، که بر ایجاد بازدارندگی خارجی تمرکز دارد، بر درونی‌سازی ضوابط اجتماعی در افراد تأکید می‌کند (بهره‌مند، ۱۳۸۷، ۵۸).

برای مقابله مؤثر با فساد در نظام بانکی، ابتدا باید مفهوم فساد و علل آن به‌خوبی شناسایی شود. سپس، بر اساس این شناخت، استراتژی‌های مبارزه با فساد در حوزه‌های پیشگیری و مجازات تدوین گردد. وجود

افراد سالم در نهادهای بانکی بدون حمایت اجتماعی و همکاری شهروندان نمی‌تواند به اصلاح وضعیت کمک کند. به عنوان مثال، موفقیت کمیسیون مستقل مبارزه با فساد در هنگ کنگ به خاطر حمایت مردم بوده است. بنابراین، توانمندسازی جامعه و افزایش آگاهی عمومی در خصوص فساد مالی از اهمیت بالایی برخوردار است. افزایش آگاهی عمومی باید همراه با سایر تدابیر ضدفساد، به‌ویژه در حوزه پیشگیری وضعی، به‌طور جامع و هماهنگ انجام شود. در غیر این صورت، این افزایش آگاهی می‌تواند منجر به بدبینی و ناامیدی در جامعه شود و به گسترش فساد کمک کند (دادخدايي، ۱۳۹۰، ۲۶۲).

۱-۲- سیاست‌ها و رویه بانک‌ها در پیشگیری اجتماعی از فساد

در این قسمت تدابیر و راهکارهایی مطرح خواهد شد که بانک‌ها به منظور پیشگیری از فساد در سیستم بانکی باید مبنای سیاست‌ها و رویه‌های خود قرار دهند که مجرمین مالی نتوانند به راحتی فعالیت مجرمانه خود را اجرا نمایند. به سخن دیگر، هدف ما تقویت بهترین سیاست‌ها و رویه‌های موجود در میان بانک‌ها به خصوص ارائه تدابیر پیشگیرانه در مقابل سوءاستفاده مجرمین از نظام بانکی می‌باشد و این سیاست‌ها و رویه‌ها به گونه‌ای مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرند که نه تنها در انطباق کامل با تمامی قوانین و مقررات ذیربط می‌باشد بلکه در سطح گسترده‌تر به‌شناسایی و نظارت و کاهش فساد در نظام بانکی منجر شود.

سیاست و رویه‌هایی که می‌تواند در پیشگیری اجتماعی از فساد در نظام بانکی مورد استفاده قرار گیرند عبارتند از: شایستگی در استخدام و انتصاب و ارتقاء، گزارش‌دهی و حمایت از گزارش‌دهندگان و آموزش کارمندان بانکی و...

۱-۳- شایستگی در استخدام

مفهوم شایستگی به این معنا است که افراد کفایت لازم را برای انجام کار خود داشته باشند. البته این در حالی است که کفایت داشتن یک فرد به تنهایی سازمان را اصلاح نمی‌کند و مقوله کلان‌تر و فراتر از این رویکرد، استقرار نظام مدیریت بر مبنای شایستگی است. مدیریت بر مبنای شایستگی فرآیندی تلفیقی است که باعث قرار گرفتن افراد در جایگاه سازمانی مناسب مطابق با توانایی‌ها، قابلیت‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای شده و موجب گسترش صلاحیت‌های تخصصی و حرفه‌ای می‌شود (دهقانان، ۱۳۸۵، ۱۲۵).

به کارگیری کارمندان متعهد و وظیفه‌شناس در نظام بانکی، به‌ویژه در راستای پیشگیری از فساد،

اهمیت زیادی دارد. استخدام افراد شایسته و برگزیده در پست‌های اداری و مدیریتی می‌تواند به افزایش هزینه ارتکاب جرم و کاهش موفقیت جرایم بانکی کمک کند. برای تحقق این هدف، فرآیند استخدام باید به صورت استاندارد تدوین و به طور عمومی اعلام شود تا فضای رقابتی سالمی برای جذب افراد شایسته ایجاد گردد. در این راستا، بررسی سوابق کیفی، اجتماعی و خانوادگی متقاضیان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا افرادی که در خانواده‌های پاک و درستکار رشد کرده‌اند، کمتر درگیر فساد خواهند شد. نظام اداری و مالی کارآمد باید توانایی جذب نخبگان را داشته باشد و بر اساس معیارهایی مانند تخصص، کارایی و اخلاق حسنه، افراد لایق را انتخاب کند. همچنین، این نظام باید به گونه‌ای سازمان‌دهی شود که افراد شایسته و باتجربه حفظ شوند و از استخدام بر اساس وابستگی‌های قومی، مذهبی یا سیاسی پرهیز شود تا اصل شایسته‌سالاری رعایت گردد (امامی و استوارسنگری، ۱۳۹۲، ۱۹۶).

۲- انتصاب و ارتقاء شغلی

انتخاب و انتصاب به‌جا و متکی بر ضوابط مشخص می‌تواند به افزایش عملکرد کارکنان در نظام بانکی منجر شود. با این حال، در شرایط کنونی، انتصاب‌ها غالباً بر اساس رفیق‌بازی و خویشاوندی انجام می‌شود که این امر به فساد بانکی، به‌ویژه در سطوح کلان، دامن می‌زند (محمودی، ۱۳۸۴، ۴۰). بانک‌ها باید سیاست‌هایی را اتخاذ کنند که در انتصاب افراد به پست‌های حساس دقت لازم را به عمل آورند و سوابق قضایی و شغلی متقاضیان را بررسی کنند. همچنین، مرتبط بودن تجربه‌های قبلی با شغل جدید باید مدنظر قرار گیرد.

قوانین مختلفی در زمینه انتصاب و ترفیعات وجود دارد. به‌عنوان مثال، طبق تبصره چهارم ماده ۹۶ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹، انتخاب مدیرعامل و هیأت مدیره بانک‌های دولتی نیازمند صدور مجوز صلاحیت حرفه‌ای از سوی بانک مرکزی است. این افراد باید حداقل دارای مدرک کارشناسی مرتبط و سابقه کار در نظام بانکی باشند. مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بر لزوم وجود صالحان در نهادهای سیاسی تأکید دارد. همچنین، اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص تصدی بیش از یک شغل دولتی به‌عنوان یکی از اصول شایستگی در استخدام و جلوگیری از فساد مطرح می‌شود، زیرا این وضعیت می‌تواند به کاهش کارایی و محدود کردن دسترسی افراد شایسته به مشاغل منجر شود.

۲-۱- توسعه اخلاق حرفه‌ای و کدهای رفتاری

اخلاق به معنای خلق و خو و عادت، شامل مجموعه‌ای از ارزش‌های هنجاری است. در ادبیات غربی، بین اخلاق فردی و اخلاق حرفه‌ای تفکیک قائل شده‌اند. اخلاق حرفه‌ای به رفتار در محیط کار و سازمان‌ها اشاره دارد و تحت تأثیر فرهنگ کلی جامعه و فرهنگ سازمانی شکل می‌گیرد. اخلاق حرفه‌ای به توصیف الگوهای رفتاری افراد شاغل در سازمان‌ها می‌پردازد و شامل سه جنبه اصلی است: نحوه تعامل با نهاد متبوع، همکاران و اشخاص ثالث. همچنین، برخی رفتارهای اجتماعی که به ظاهر مرتبط با شغل نیستند، نیز می‌توانند بر رفتار حرفه‌ای تأثیر بگذارند.

مقررات اخلاق حرفه‌ای معمولاً خاص هر نهاد یا سازمان هستند و در قالب آیین‌نامه‌ها و نظام‌نامه‌ها تنظیم می‌شوند. این مقررات غالباً جنبه غیررسمی دارند و در اعمال آن‌ها کمتر از قوانین سخت‌گیرانه استفاده می‌شود. با این حال، برخی از این مقررات قانونی و دارای ضمانت اجرایی هستند. توجه به مقررات رفتار حرفه‌ای در جلوگیری از فساد مالی بانکی اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا بسیاری از موارد فساد در ارتباطات بین ارباب رجوع و کارکنان یا بین کارکنان و نهادهای مربوطه شکل می‌گیرد. در این راستا، قوانین و کنوانسیون‌های بین‌المللی، مانند کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، به این موضوع پرداخته‌اند (پاتی و همکاران، ۱۳۸۴، ۲۸).

۲-۲- گزارش‌دهی و حمایت از گزارش‌دهندگان

گزارش‌دهی به‌عنوان یکی دیگر از سیاست‌ها و رویه‌هایی است که بانک‌ها در راستای پیشگیری اجتماعی از ارتکاب فساد در نظام بانکی می‌توانند مورد توجه قرار دهند. چرا که گزارش‌دهی و در پی آن حمایت از گزارش‌دهندگان فساد مالی با هدف ایجاد انگیزه و همراهی مردم با اقدامات ضدفساد، گامی مهم در جهت پیشگیری اجتماعی از فساد مالی در نظام بانکی می‌باشد که این امر از یک سو باعث تقویت و شفافیت امور و عملکرد مطلوب در نظام بانکی و همچنین شفافیت عملکرد مسئولان و مانعی در جهت ارتکاب فساد اداری و مالی از ناحیه ایشان می‌باشد و از سوی دیگر باعث برقراری خطوط ارتباط میان مطلعین از فساد و نهادهای مقابله با آن از طریق بالا بردن سطح انتظارات عمومی درباره معیارهای سلامت شغلی و حرفه‌ای موجبات افزایش بهره‌وری در ارائه خدمات عمومی را فراهم می‌آورد.

فساد در نظام بانکی دارای ماهیت پیچیده‌ای است و امکان اختفای آن به‌راحتی وجود دارد. این فساد ممکن است زمانی نمایان شود که دیگر امکان دستگیری متهمان و بازپس‌گیری سود حاصل از آن وجود نداشته باشد. گزارش‌دهی به مراجع مبارزه با فساد می‌تواند به آشکار شدن سریع جرم کمک کند و امنیت نظام بانکی را افزایش دهد. همچنین، اطلاع‌رسانی به عموم مردم موجب تقویت شفافیت و کاهش فساد می‌شود.

۲-۳- آموزش عمومی و ارتقاء سطح آگاهی

برای مبارزه با فساد، به‌ویژه در نظام بانکی، صرف در دسترس قرار دادن اطلاعات کافی نیست؛ بلکه باید سطح آگاهی مردم افزایش یابد و آن‌ها برای نظارت بر حوزه‌های مستعد فساد آموزش ببینند. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به‌وضوح بر ضرورت بالا بردن آگاهی مردم در زمینه‌های مختلف تأکید دارد. آگاهی از ویژگی‌ها و آثار فساد مالی به افراد کمک می‌کند تا از ورود آن به محیط خود جلوگیری کنند و در صورت بروز فساد، به‌طور مؤثر با آن مقابله کنند. آموزش عمومی به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در کاهش فساد مالی ضروری است. کارکنان دولتی و خصوصی باید در مورد نحوه برخورد با فساد و شیوه‌های گزارش‌دهی آموزش ببینند. همچنین، باید فرهنگی ایجاد شود که گزارش فساد به‌عنوان یک عمل قهرمانانه و مفید برای جامعه تلقی شود.

آیین‌نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه‌های اجرایی مصوب ۱۳۸۳ نیز بر اهمیت آموزش عمومی تأکید دارد و نهادهای مختلف دولتی موظف به افزایش آگاهی عمومی و فرهنگ‌سازی در این زمینه هستند. این اقدامات می‌تواند گامی مؤثر در راستای پیشگیری و مقابله با فساد مالی باشد.

۲-۴- آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات

حق دسترسی به اطلاعات که می‌تواند برای آزادی بیان مقدمه‌ای لازم تلقی شود در اسناد داخلی و بین‌المللی علاوه بر به رسمیت شناختن آزادی بیان، این حق را شامل آزادی تفحص و تحصیل و اشاعه اطلاعات نیز دانسته است. تأثیر آزادی بیان و حق دسترسی به اطلاعات بر کاهش فساد به خصوص فساد در نظام بانکی به این شرح است که اولاً مردم و کارمندان بانک‌ها از ترس آبروریزی و ضربه به وجهه اجتماعی و با اطلاع از حقوق خود، مرتکب فساد نمی‌شوند. دوماً، می‌توانند از ارتکاب دیگران به فساد مالی جلوگیری کنند (بهره مند، ۱۳۹۰، ۱۲۱).

در واقع، دسترسی مؤثر و آزاد به اطلاعات سبب افزایش توانمندی افراد جامعه در مبارزه با فساد هم از لحاظ ماهوی و اهم از لحاظ شکلی خواهد شد. توانمندسازی در مفهوم ماهوی بدین معنا است که داشتن اطلاعات در خصوص مسائل عمومی توانایی اعمال نفوذ را در پی خواهد داشت و بدین صورت توان تأثیرگذاری بر تصمیمات حکومتی را به مردم خواهد داد. در مفهوم شکلی نیز بدین معنا است که دسترسی به منابع اطلاعاتی می‌تواند و به نحوی می‌بایست از سوی اعضای جامعه مدنی صورت پذیرد، چرا که این کار به‌عنوان یک وظیفه از آن‌ها خواسته می‌شود و ایشان نیز از رهگذر اطلاعاتی که به دست می‌آورد ضمن حفظ هوشیاری و احساس مسئولیت در خود، درباره امر پیشگیری از فساد مالی و مقابله با آن رفتار آگاهانه و مؤثرتری از خود بروز خواهند داد.

باید دانست که هدف از پیشنهاد چنین برنامه‌ای در نهایت آگاه نمودن اعضای جامعه مدنی و ترویج اطلاعات لازم درباره امور عمومی همواره با تضمین پاسخگویی نهادهای دولتی است که پیش شرط‌های لازم و ضروری برای موفقیت برنامه‌های آموزش عمومی و تجهیز رسانه‌ای تلقی می‌شود.

۳- نقش آزادی بیان در پیشگیری از فساد مالی در نظام بانکی

آزادی بیان یکی از معیارهای اساسی هر جامعه است و در جوامع بسته، رسانه‌ها و نشریات معمولاً با محدودیت و سانسور مواجه‌اند، به‌ویژه در مواردی که به فساد در نظام بانکی مربوط می‌شود. این محدودیت‌ها می‌تواند به رشد فساد در نظام بانکی کمک کند، زیرا ترس از آبروریزی و آسیب به وجهه اجتماعی مانع از افشای فساد می‌شود.

آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات حق طبیعی شهروندان است و در جوامع سالم به شفافیت و اعتماد عمومی کمک می‌کند. مطبوعات و رسانه‌ها نقش مهمی در افشای فساد دارند و بدون هزینه برای دولت، به نظارت بر رفتار دستگاه‌های دولتی می‌پردازند. افشای فساد در رسانه‌ها هزینه‌های ارتکاب فساد را افزایش می‌دهد و کارمندان را از عواقب احتمالی آگاه می‌کند. گزارش فساد در رسانه‌ها همچنین مانع از نفوذ افراد برای مسکوت‌نگه‌داشتن مسائل می‌شود و به مسئولان این امکان را می‌دهد که در برابر فشارها مقاومت کنند. فساد مالی بانکی گاهی به‌عنوان خرده فساد شناخته می‌شود که هزینه کمی برای شهروندان دارد و به همین دلیل افراد تمایل کمتری برای گزارش آن دارند. در این موارد، خبرنگاران و متفکران اجتماعی می‌توانند با

جلب توجه عمومی، مردم و مسئولان را به مبارزه با فساد ترغیب کنند (حبیبی، ۱۳۷۵، ۱۱۲).

۴- نقش دسترسی به اطلاعات در پیشگیری از فساد مالی در نظام بانکی

انتشار اطلاعات یکی از اقدامات کلیدی در مبارزه با فساد مالی است که به شفافیت و آگاهی جامعه کمک می‌کند. اعضای جامعه مدنی با آگاهی از مسائل حکومتی می‌توانند بر کارگزاران فشار وارد کنند تا معیارهای مطلوب را رعایت کنند. این آگاهی به افراد کمک می‌کند تا حقوق خود را بشناسند و از سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری کنند. دسترسی به اطلاعات نه تنها شفافیت را افزایش می‌دهد، بلکه انگیزه‌های فساد را کاهش می‌دهد و شناسایی متخلفان را تسهیل می‌کند. با این حال، برای انتشار اطلاعات استثنائاتی وجود دارد، از جمله اسرار بانکی و اطلاعات شخصی که افشای آن‌ها می‌تواند به فساد منجر شود.

مقامات و کارمندان بانک باید از افشای اطلاعات محرمانه جلوگیری کنند تا امنیت تجاری و اعتماد میان بازرگانان حفظ شود. قوانینی مانند ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱ و بند «ج» ماده ۹۰ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹ به حفظ اسرار حرفه‌ای و تبادل اطلاعات با دیگر سازمان‌ها پرداخته‌اند. همچنین، حریم خصوصی افراد باید در جریان افشای اطلاعات محفوظ بماند و نمی‌توان به بهانه مبارزه با فساد، اطلاعات شخصی را در دسترس عموم قرار داد. این موضوع به ویژه در جوامع رقابتی که ارزش اطلاعات بالا است، اهمیت دارد.

۴-۱- پیشگیری وضعی از فساد مالی بانکی

پیشگیری وضعی از جرم به دنبال سلب ابزار و فرصت ارتکاب جرم می‌باشد. توجه به مثلث جرم می‌تواند به درک هدف این نوع پیشگیری کمک کند. در واقع، از منظر دانش جرم‌شناسی جهت رخ دادن یک جرم اجتماع سه عامل لازم و ضروری می‌باشد. بااهمیت‌ترین آن‌ها «انگیزه مجرمانه» است که وظیفه ختنی‌سازی آن بر عهده پیشگیری اجتماعی می‌باشد. لیکن به دلایلی، تمامی حوزه‌های پیدایش نیت و هدف مجرمانه در مجرمین بالقوه ناپدید نمی‌شود. بر این اساس، مقصود و هدف پیشگیری وضعی شروع می‌گردد تا از بروز دو ضلع بعدی مثلث جرم، که همان فرصت و وسیله ارتکاب جرم می‌باشد جلوگیری نماید.

آنچه در این نوع پیشگیری مفروض قلمداد می‌شود این است که انسان اصولاً منطقی و حساب شده عمل می‌کند و مرتکب ریسک نمی‌شود. یعنی در صورتی تن به خطر می‌دهد که عواید یا سود به دست آمده از

آن فعل، دارای ارزش باشد. بنابراین، چنانچه این حالت را در خصوص مجرمین صادق بدانیم می‌توان بیان نمود چنانچه به هر راهی بتوان ریسک‌پذیری جرم را بالا برد یا عامل یا سود به دست آمده از آن را تقلیل داد و یا در کل نابود کرد، طبق اصول و روال مجرمین بالقوه از مبادرت به انجام جرم منصرف می‌گردند. رویکرد بانک‌ها و مؤسسات مالی در پیشگیری از فساد مالی بانکی نیز بایستی بر همین مبنا استوار گردد.

در این راستا، مواردی از قبیل رویه صحیح پذیرش و شناسایی مشتری؛ به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ نظارت دقیق بر عملیات بانکی، شناسایی و گزارش عملیات مشکوک؛ «شفاف‌سازی» نگهداری اسناد و سوابق و خصوصی‌سازی بانک‌ها در زمره مهم‌ترین اقدامات پیشگیری وضعی از فساد مالی بانکی به شمار می‌آیند.

۴-۲- رویه صحیح پذیرش و شناسایی مشتریان

شناسایی مشتریان مؤسسات اعتباری آن چنان از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است که قوانین و آیین‌نامه‌های زیادی در خصوص آن مورد تصویب قرار گرفته^۳ و دارای ضمانت اجراهای مربوط به خود می‌باشند که در صورت رعایت و اجرای صحیح هریک از تدابیر اندیشیده شده، تأثیر چشمگیری در پیشگیری و کاهش فساد مالی بانکی خواهد داشت.

۴-۳- استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات

فناوری اطلاعات و ارتباطات مجموعه ابزارهایی است که امکان تحصیل، پردازش، ذخیره، بازیابی و انتقال داده‌های رایانه‌ای در کلیه اشکال ممکن به‌صورت دیجیتال از راه دور یا نزدیک را فراهم می‌آورد (اصلائی، ۱۳۸۴، ۲۸). امکانات ارائه شده در بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات به دلیل تغییر ماهیت بنیادین محیط، در کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم، حذف جذابیت و دشوارسازی دستیابی به آماج جرم مؤثر است. بدین صورت که از سویی موجب کاهش مواجهه رودررو میان مشتریان و مسئولان و کارمندان مؤسسات اعتباری شده و از سوی دیگر، ابزارهای نرم‌افزاری نظارتی و شفافیت را برای مسئولان ذیصلاح

۳- مبارزه با پول‌شویی و آیین‌نامه اجرایی آن؛ مقررات پیشگیری از پول‌شویی در مؤسسات مالی؛ آیین‌نامه مستندسازی جریان وجوه در کشور؛ دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان ایرانی مؤسسات اعتباری؛ دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان خارجی مؤسسات اعتباری؛ دستورالعمل نحوه اعمال دقت و نظارت ویژه هنگام ارائه خدمات پایه به اشخاص سیاسی خارجی در مؤسسات اعتباری؛ دستورالعمل لزوم رعایت مقررات مبارزه با پول‌شویی در روابط کارگزاری و شناسایی بانک‌های پسته‌ای؛ دستورالعمل رعایت مقررات مبارزه با پول‌شویی در حوزه نظام‌های پرداخت و بانکداری الکترونیکی؛ دستورالعمل نحوه مراقبت از اشخاص مظنون در مؤسسات اعتباری.

فراهم می‌نماید و موجب کاهش گمنامی مرتکبین جرایم و تخلفات بانکی می‌شود.

۴-۴- نظارت، شناسایی و گزارش عملیات مشکوک

نظام بانکی برای پیشگیری از فساد نیاز به نظارت مستمر و هدفمند بر گردش حساب مشتریان دارد. این نظارت باید شامل شناسایی فعالیت‌های غیرمعمول و مشکوک باشد و گزارش‌های لازم به دستگاه‌های مربوطه ارائه شود. استانداردهای جهانی برای نظارت حضوری و غیرحضوری در این زمینه به کار گرفته می‌شود.

در ایران، بانک مرکزی دو دستورالعمل مهم صادر کرده است: دستورالعمل شناسایی معاملات مشکوک و شیوه گزارش‌دهی و دستورالعمل اجرایی نحوه گزارش واریز نقدی و جوه بیش از سقف مقرر. این دستورالعمل‌ها راهنمایی برای شناسایی و گزارش‌دهی عملیات مشکوک را فراهم می‌کنند. مبادلات مشکوک شامل مواردی مانند فعال شدن ناگهانی حساب‌های غیرفعال، عدم تطابق گردش حساب با شغل مشتری، واریز و برداشت‌های بالا و انجام معاملات فاقد توجیه اقتصادی است. مسئولین نظام بانکی موظفند در صورت مشاهده عملیات مشکوک، مراتب را به دستگاه‌های نظارتی گزارش دهند (گرونینگ و برایوریتس براتانوویتس، ۱۳۹۱).

۴-۵- شفاف‌سازی در نظام بانکی

فضای شفاف و عاری از ابهام در زمره سیاست‌ها و رویه‌های مؤثر در امر پیشگیری از فساد بانکی می‌باشد. ثبات مالی، تخصیص بهینه منابع، رعایت عدالت و برابری در اعطاء و دریافت تسهیلات، افزایش رضایت‌مندی مشتریان و... از مزایای شفافیت عملیات بانکی به شمار می‌رود. از سوی دیگر، شفافیت موجب می‌شود که مجرمین همواره خطرات ارتکاب جرم را مدنظر قرار دهند و از انجام آن منصرف شوند.

تسهیل دسترسی نهادهای نظارتی و ممیزان مالیاتی به حساب‌ها و عملیات بانکی، خصوصی‌سازی بانک‌ها به منظور اتخاذ سیاست‌های خرد و کلان مستقل از توصیه‌ها و سفارشات سیاسیون، تشکیل و تکمیل پایگاه داده ثبت و به‌روزرسانی اطلاعات اشخاص حقیقی و حقوقی، افزایش کمی و کیفی نیروهای متخصص و افزایش سهولت دسترسی مشتریان بانک‌ها و عموم شهروندان به اطلاعات، طراحی سازوکارهای الزام مسئولین رده‌های مختلف بانکی به اعلام دارایی‌های شخصی خود و بستگان درجه یک، از جمله راهکارهای پیشگیری از فساد بانکی در این زمینه می‌باشد.

۴-۶- نگهداری اسناد و سوابق بانکی

نگهداری اسناد و سوابق عملیات بانکی و ارائه خدمات و تسهیلات به مشتریان یکی دیگر از تدابیر پیشگیرانه وضعی است که می‌بایست توسط بانک‌ها انجام پذیرد. در ماده ۱۴ مصوبه شورای پول و اعتبار در این زمینه حداقل به مدت پنج سال بعد از پایان عملیات تعیین شده است که باعث می‌شود مجرمان بانکی از ترس افشاء شدن تخلفات و جرایم خود، از ارتکاب جرم صرف نظر کنند و از سوی دیگر دست مقامات ذیصلاح برای بررسی عملیات غیرقانونی گذشته باز باشد.

۵- تدابیر پیشگیری واکنشی از فساد مالی بانکی

پاسخ‌های واکنشی به جرایم شامل واکنش‌های کیفری و غیرکیفری پس از ارتکاب جرم است. سیاست جنایی مؤثر زمانی تحقق می‌یابد که تدابیر پیشگیرانه در اولویت قرار گیرند (نوری، ۱۳۸۲، ۱۶۸). ایده «پیشگیری بهتر از سرکوب است» در دهه‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته، اما اجرای آن به بافت سیاسی و نظام حاکم بستگی دارد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۸، ۵۶۹).

افزایش نرخ بزهکاری و ناکارآمدی نظام کیفری، مقامات را به ضعف در کارآیی دستگاه عدالت کیفری آگاه کرده است. تورم کیفری و کاهش قبح ارتکاب جرایم مالی از آثار منفی استفاده از نظام کیفری است. پاسخ‌های کیفری به‌عنوان واکنش‌های رسمی به جرایم، جزء جدایی‌ناپذیر نظام کیفری هستند و تعیین کیفر بر اساس قانون و اصول آن اهمیت زیادی دارد. در قوانین کیفری ایران، پاسخ‌های کیفری به جرایم مالی متنوع و متفاوت است و دادرسی می‌تواند از میان انواع کیفرها انتخاب کند. نقش قانونگذاری در پیشگیری از فساد مالی بسیار مهم است و گفت‌وگو قانونگذاری باید به مسائل شکلی و محتوایی توجه کند. قانونگذار باید از مجموعه قوانین تصویب شده به هدف و دیدگاه خود در خصوص موضوعات مختلف پی ببرد (محمودی جانکی، ۱۳۸۸، ۶۶۷).

۵-۱- در شکل قانونگذاری

گاه برخی قوانین حتی قوانین با هدف مبارزه با فساد مالی، خود منشأ تولید فساد می‌شوند. اهمیت قائل شدن قانونگذار به رعایت اصول صحیح قانون‌نویسی در زمان تصویب یک قانون و نیز توجه کارشناسانه به جنبه عملی و پیامدهای این موضوع در اجراء، تا حدود زیادی از سوءاستفاده‌ها جلوگیری می‌کند.

در بحث فساد مالی بانکی، شفاف، صریح، ساده و منجز بودن قوانین و مقررات، دوری از ابهام، قابلیت اجرا و قابلیت دسترسی قانون، پیش‌بینی ضمانت‌های اجرایی قاطع و مناسب، اصلاح قوانین گذشته، تصویب قوانین مناسب و ضروری با لحاظ این مسئله که کثرت و انباشتگی قوانین و مقررات خود می‌تواند از عوامل موجد فساد مالی تلقی شود، تصویب قوانین با رویکرد بالا بردن هزینه ارتکاب جرم، کاهش تشریفات اداری و در واقع کم کردن سطح دخالت دولت و نیز مقررات‌زدایی از اهمیت خاصی در پیشگیری از بروز فساد مالی برخوردار هستند.

۵-۲- در محتوای قانونگذاری

قانونگذار باید در فرآیند قانونگذاری به کارآمدی و تناسب قوانین با شرایط اجرایی توجه ویژه‌ای داشته باشد. مناسب بودن قانون به درک صحیح مقنن از پدیده‌ها و مشکلات مرتبط با آن اشاره دارد، در حالی که متناسب بودن به هماهنگی قانون با شرایط زمانی و مکانی مربوط می‌شود. در زمینه فساد مالی، قوانین باید بر جلوگیری از تصویب قوانین اضافی و کاهش تشریفات اداری تأکید کنند، زیرا این اقدامات می‌توانند به پیشگیری و مقابله با فساد کمک کنند.

ضعف قانونی می‌تواند از دو جنبه بر فساد تأثیر بگذارد: اول، ضعف در قوانین مبارزه با فساد و دوم، ناکارآمدی قوانین در بخش‌های اقتصادی که به پناهگاهی برای افراد فاسد تبدیل می‌شود. بسیاری از کشورها به این نتیجه رسیده‌اند که قوانین عمومی کافی نیستند و نیاز به قوانین مستقل و خاص برای کنترل نظام اقتصادی و مالی دارند. قانون باید تعریفی دقیق از جرایم اقتصادی ارائه دهد و مصادیق آن را مشخص کند. حقوقدانان و دانشگاهیان نیز باید مبانی نظری و تئوری جرایم اقتصادی را بررسی و در اختیار سیاستگذاران قرار دهند. متأسفانه، نظام حقوق کیفری اقتصادی در ایران هنوز به تکامل کافی نرسیده و این امر می‌تواند به بروز فساد کمک کند.

نتیجه

امروزه نقش اقتصاد در نظام‌های سیاسی در سرتاسر جهان قابل انکار نیست و در این میان، بانک‌ها همچون شاهرگ‌های حیاتی آن از جایگاه بی‌بدیلی برخوردارند که نیازمند صحت، سلامت و دوری از فساد در زمینه‌های مختلف پولی و مالی می‌باشند؛ چرا که در غیر این صورت، می‌توانند کل نظام اقتصادی را به ورطه

نابودی بکشانند. ریشه‌یابی و کاوش اقتصادی جلوگیری از جرم، نیز که با به کارگیری شیوه‌ها و اسباب اقتصادی به موشکافی طرح و نقشه‌های جلوگیری از وقوع جرم می‌پردازد، این مهم را تأیید می‌نماید.

واکاوی اقتصادی جرایم و طرح‌های جلوگیری از وقوع جرم از یک طرف، در شناخت جرایمی که تاوان سنگینی جهت جامعه در برابر با دیگر جرایم دارند، تأثیر و اهمیت دارد. به این خاطر که مقابله با آن‌ها را در تقدم طرح‌های پیشگیری جای می‌دهند و از طرف بعدی، طرح‌های پیشگیری را در فراروی واکاوی‌های هزینه-فایده‌ای قرار می‌دهد تا طرحی مورد اجرا قرار گیرد که از اثربخشی مناسب‌تری برخوردار باشد.

به اعتقاد کارشناسان، بخش عظیمی از مقرره‌های حاکمیت شرکتی بانکی، به تنهایی به مقوله نظارت بر هیأت مدیره و کلیه مدیران بانک معطوف است که این امر، اهمیت توجه به بحران نمایندگی در بانک و راهکارهای کمرنگ کردن آن را خاطر نشان می‌سازد. همچنین، یکی از مفاهیم اساسی حاکمیت شرکتی بانکی، ضرورت شفافیت اطلاعات است که در این رابطه، الزامات قانونی ضرورت افشاءسازی اطلاعاتی بانک‌ها توسط بانک مرکزی به‌عنوان مهم‌ترین نهاد نظارت بر نظام بانکداری، نقش مهمی ایفاء می‌کند.

توجه به ساختاربندی صحیح نظام‌های حسابداری و حسابرسی بانکی در مقوله شفافیت اطلاعات بانک‌ها بسیار حیاتی است. واقعیت‌ها گویای این است که حسابرسی داخلی، مسئولیت بی‌نهایت اندکی در بانک‌های ایرانی داشته است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که اکثر بانک‌های بورسی هم بی‌بهره از خدمات حسابرسان داخلی می‌باشند و شماری از بانک‌های مورد پذیرش واقع شده در بورس که بهره‌مند از واحد حسابرسی داخلی می‌باشند هم به خدمات حسابرسان داخلی توجه اندکی دارند و مرتبه سازمانی آن‌ها باعث نزول اثربخشی حسابرسان داخلی می‌گردد. دقت به تأثیر حسابرسان داخلی، یکی از موضوعات دارای اهمیت بالا در اصلاح سیستم‌های حاکمیت شرکتی می‌باشد؛ بنابراین در شرایط حاضر، دانشگاه‌ها، جامعه حسابداران رسمی ایران، سازمان حسابرسی، انجمن حسابداران خبره ایران و انجمن حسابداری ایران مسئولیت مهمی در خصوص آموزش و افزایش توان علمی حسابرسی داخلی بانکی عهده دار می‌باشند.

فساد مالی در نظام بانکی ایران یک چالش جدی است که نیازمند توجه و اقدام فوری می‌باشد. باشناسایی عوامل مؤثر در بروز این فسادها و اتخاذ تدابیر مؤثر، می‌توان به کاهش فساد مالی و بهبود عملکرد نظام بانکی کمک کرد. تقویت نظارت، استفاده از فناوری‌های نوین و ارتقاء فرهنگ سازمانی از

جمله راهکارهای کلیدی در این راستا هستند. در نهایت، ایجاد یک نظام بانکی سالم و شفاف می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی و رشد اقتصادی کشور کمک کند.

تحلیل تدابیر پیشگیری از فساد مالی بانکی نشان می‌دهد که این فساد به دلیل ماهیت پیچیده و امکان اختفای آن، نیازمند رویکردهای چندجانبه و جامع است. در این راستا، دو نوع پیشگیری، یعنی پیشگیری کنشی و پیشگیری وضعی، به‌عنوان ابزارهای مؤثر در کاهش و کنترل فساد مالی در نظام بانکی شناسایی شده‌اند. پیشگیری کنشی شامل تدابیر اجتماعی است که به تقویت شفافیت، اخلاق حرفه‌ای و حمایت از گزارش‌دهندگان می‌پردازد. این تدابیر می‌تواند با ایجاد حس اعتماد و افزایش آگاهی عمومی، به کاهش فساد کمک کنند. همچنین، شایستگی در استخدام و ارتقاء شغلی و توسعه کدهای رفتاری از دیگر عوامل کلیدی در این زمینه هستند. پیشگیری وضعی نیز بر رویه‌های صحیح پذیرش و شناسایی مشتریان، استفاده از فناوری اطلاعات و نظارت بر عملیات مشکوک تأکید دارد. شفاف‌سازی در نظام بانکی و نگهداری مستندات و سوابق بانکی از دیگر الزامات این رویکرد است.

پیشنهاد

تقویت آموزش و آگاهی: برگزاری دوره‌های آموزشی منظم برای کارکنان بانک‌ها و عموم مردم در زمینه‌شناسایی و گزارش فساد مالی. این آموزش‌ها باید شامل اطلاعات درباره حقوق و حمایت‌های قانونی برای گزارش‌دهندگان باشد. ایجاد سازوکارهای حمایتی: تدوین و تصویب قوانین حمایتی برای حفاظت از گزارش‌دهندگان فساد، به‌ویژه در نظام بانکی، به‌گونه‌ای که هویت آن‌ها محفوظ بماند و از آن‌ها در برابر انتقام‌جویی‌های احتمالی حمایت شود. توسعه فناوری اطلاعات: استفاده از فناوری‌های نوین برای شناسایی و نظارت بر عملیات بانکی، به‌ویژه در شناسایی معاملات مشکوک و تسهیل گزارش‌دهی. شفاف‌سازی فرآیندها: ایجاد سیستم‌های شفاف برای پذیرش و شناسایی مشتریان، به‌طوری‌که تمامی مراحل به‌طور واضح و قابل دسترسی برای عموم باشد. تقویت اخلاق حرفه‌ای: تدوین و اجرای کدهای رفتاری و اخلاقی برای کارکنان بانک‌ها و مؤسسات مالی، به‌منظور ارتقاء سطح اخلاق حرفه‌ای و کاهش فساد. گزارش‌دهی آسان: ایجاد کانال‌های آسان و امن برای گزارش‌دهی فساد، به‌طوری‌که افراد بتوانند به راحتی و بدون ترس از عواقب، اطلاعات خود را ارائه دهند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- اصلاتی، حمید، ۱۳۸۴، **حقوق فناوری اطلاعات**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- امامی، محمد و استوار سنگری، کورش، ۱۳۹۲، **حقوق اداری**، چاپ شانزدهم، تهران، انتشارات میزان.
- بهره‌مند، حمید، ۱۳۸۷، نقش جریان آزاد اطلاعات در پیشگیری اجتماعی از فساد، **فصلنامه مجلس و راهبرد**، شماره ۵۸.
- پاتتی (افوسو)، اماه (دلیو)، سویر (امانین)، راج واپرتی (کیشور)، (۱۳۸۴)، چهارچوب‌های حقوقی مقابله با فساد (مالی)، ترجمه احمد رنجبر، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول.
- حبیبی، نادر، ۱۳۷۵، **فساد اداری**، چاپ اول، تهران، انتشارات وثقی.
- دادخدایی، لیلیا، ۱۳۹۰، **فساد مالی و اداری و سیاست جنایی مقابله با آن**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- دهقانان، حامد، ۱۳۸۵، مدیریت بر مبنای شایستگی (ضرورت و راهکارها)، **فصلنامه مجلس و راهبرد**، شماره ۵۳.
- گرونینگ، هنی وان و برابوریتس براتانوویتس، سونیا، ۱۳۹۱، **تجزیه و تحلیل مدیریت ریسک بانکی**، ترجمه حسن بختیاری و بهروز خدارحمی، چاپ دوم، تهران، انتشارات مؤسسه عالی بانکداری ایران.
- محمودی جانکی، فیروز، ۱۳۸۸، نظام کیفردهی، هدف‌ها و ضرورت‌ها، **تازه‌های علوم جنایی**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- محمودی، مهدی، ۱۳۸۴، نقش فرهنگ‌سازی قاضی در کنترل فساد، **مجله تدبیر**، شماره ۱۶.
- معظمی، شهلا، ۱۳۸۶، پیشگیری جرم‌شناختی، **فصلنامه مجد**، شماره ۱.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، ۱۳۸۸، پیشگیری عادلانه از جرم، **علوم جنایی**، مجموعه مقالات در تجلیل از دکتر محمد آشوری، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
- نوری، جعفر، ۱۳۸۲، گسترش قاچاق در بستر اقتصاد نابسامان و سیاست جنایی مقابله با آن، **فصلنامه آموزه‌های قرآنی**، شماره ۹.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.22- Winter 2025

Analysis of Fundamental Principles Governing Demand Guarantees in International Trade Law with a Look at New Trade Bill

Homayoun Mafi, Mehdi Fallah Khariki

Dual Nationality in Iran and England

Reza Hossein Gandomkar, Hesamodin Torkaman, Shahrooz Darbandi

The Conditions for the Payment of Alimony and the Legal and Criminal Guarantees for Non-Payment of Alimony in France and Turkey

Arash Kamranlou, Sobhan Tayebi

Government Civil Liability due to the Delay of Proceedings

Abolfath Khaleghi, Fatemeh Khodabandeh

Legal Analysis of the Cooling Off Period Clause in Foreign Investment Treaties

Mojtaba Asgharian, Mohadeseh Ahmadabadi, Mohammadreza Afshari

The Role of the Judiciary in Linking Judicial Security and Economic Security

Mahmoud Habibi Tabar, Amir Esmaeili

The Principle of Non-Cut Off; The Fundamental Principle in the Delimitation of Maritime Zones

Mohsen Behjati

An Essay on Contemporary Utilitarianism Justifications of Punishment; from General Deterrence to General Prevention

Mohammad Mehdi Sadeghi

Enforcement of the Deceased's Obligations in Iranian and French Law

Younes Bagheri

Women's Free Will Regarding Marriage and Divorce in Ancient Iranian Law

Mohamad Mahdi Davar, Saeideh Taslimi

A Critical Examination of the Additional Jurisdiction of Special Criminal Courts in the Face of Criminal Cooperation

Sayyed Mohammad Khezry

Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999 in England

Amir Mohammad Mahrokh

An Analysis of the Position of the Permission of the Leadership Regarding the Development of the Jurisdiction of the Judicial Organization of the Armed Forces in Iran's Legal System

Mohammad Khorshidi Athar

Causes of the Emergence of Pragmatism in the Criminal Policy of Economic Crimes

Rostam Aliakbari, Arezo Cheraghi, Arsalan Moradi

The Right of the Child to Leave the Country by the Mother is a Challenge in Iran's Judicial Procedure (with Emphasis on the Decree Issued by the 11th Branch of the Court of Appeal of Mazandaran Province)

Mohammad Saeid Hosseini, Shayesteh Salehi, Nahid Ghasemi, Mohsen Mahdizadeh

Civil Liability of Pilgrimage Tours against Damages Caused to Pilgrims

Alireza Shamshiri, Parisa Rezvan

Crimes Committed Against Cultural Heritage in Iranian and United States Law

Vahid Kiomarsi, Masoud Mostafapoor

Jurisprudential Analysis of the Responsibility of Fire Officers in the Legal System of Iran and England

Majid Kiani Rad

Challenging Paths to the Future of Artificial Intelligence Law

Behrokh Ganji, Mohammad Gharibshah

Effects of Option Sale in Iranian and French Law

Ardeshir Amjadi Golpaygani

Measures to Prevent Financial Corruption in the Iranian Banking System: Pathology and Improvement Strategies in Two Proactive and Reactive Areas

Sayyed Bahman Akbari

Necessities of the Contract in Iran's E-commerce Laws

Mohsen Fallah, Khatereh Derogar Lichahi

An Analysis of Strict and Lenient Incarceration Policy in the Criminal Law of the Armed Forces

Yasser Shakeri

Human Rights, Pragmatism and the Limits of Moral Theory: A Review of Human Rights as Politics and Idolatry

Soheil Golchin

inprotected.com